

HOMOFOBNI I TRANSFOBNI INCIDENTI I ZLOČINI IZ MRŽNJE U BOSNI I HERCEGOVINI U PERIODU OD MARTA DO NOVEMBRA 2013. GODINE

**HOMOFOBNI I TRANSFOBNI INCIDENTI I ZLOČINI IZ MRŽNJE
U BOSNI I HERCEGOVINI
U PERIODU OD MARTA DO NOVEMBRA 2013. GODINE**

Sarajevo, 2014.

Edicija *Ljudska prava* Sarajevskog otvorenog centra
ediciju uređuje Emina Bošnjak
Knjiga 24

Naslov: Homofobni i transfobni incidenti i zločini iz
mržnje u Bosni i Hercegovini u periodu od
marta do novembra 2013. godine

Autorica: Vladana Vasić

Lektura/korektura: Dina Vilić

Prelom_naslovnica: Lejla Huremović

Izdavač: Sarajevski otvoreni centar

Za izdavača: Saša Gavrić

©Sarajevski otvoreni centar/autorica

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukcije cijele publikacije ili njezinih dijelova je poželjno, uz prethodno pismeno informisanje izdavača na mail: office@soc.ba.

Projekat je organiziran uz podršku ILGA-Europe. Stavovi i mišljenja izneseni u ovom izvještaju su autorski i ne predstavljaju izričite stavove i mišljenja izdavača ili partnera.

Autorica odgovara za svoje tekstove.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

342.726:613.885]:343.4(497.6)“2013”(047)

VASIĆ, Vladana

Homofobni i tansfobni incidenti i zločini iz
mržnje u Bosni i Hercegovini u periodu od marta do
novembra 2013. godine / [autorica Vladana Vasić].
- Sarajevo : Sarajevski otvoreni centar, 2014. -
30 str. : graf. prikazi ; 30 cm. - (Edicija
Ljudska prava Sarajevskog otvorenog centra ;
knj. 24)

Tekst na bos., hrv., srp. i engl. jeziku. - Nasl.
prištampanog dijela: Homophobic and transphobic
hate crimes and incidents in Bosnia and
Herzegovina data collected from March to November
2013. - O autorici: str. 29.

ISBN 978-9958-536-16-8

COBISS.BH-ID 20928518

Vladana Vasić

**HOMOFOBNI I TRANSFOBNI
INCIDENTI I ZLOČINI IZ MRŽNJE
U BOSNI I HERCEGOVINI
U PERIODU OD MARTA DO
NOVEMBRA 2013. GODINE**

Sadržaj

1. Uvod	7
2. Ključna saznanja	9
3. Predrasudama motivisano nasilje prema LGBT osobama	11
3.1. Pravna regulacija homofobnih i transfobnih zločina iz mržnje u BiH	11
3.2. Homofobni i transfobni zločini incidenti i zločini iz mržnje	13
4. Policija i drugi organi za provedbu zakona	19
4.1. Administrativna struktura organa za provedbu zakona u BiH	19
4.2. Saradnja Sarajevskog otvorenog centra s policijom i borba protiv zločina iz mržnje	20
5. Dodatak: rječnik pojmova korištenih u ovom izvještaju	22
O autorici	29
O Sarajevskom otvorenom centru	30

1. UVOD

Ovaj izvještaj proizvod je rada Sarajevskog otvorenog centra na praćenju i dokumentaciji slučajeva zločina iz mržnje, u periodu od prvog marta do trideset prvog oktobra 2013. godine, tokom kojeg smo dokumentovali osamnaest slučajeva zločina iz mržnje, pet slučajeva diskriminacije i preko dvadeset slučajeva govora mržnje motivisanih seksualnom orijentacijom i/ili rodnim identitetom. Na samom početku monitoringa slučajeva zločina iz mržnje uspostavili smo sistem za online prijavljivanje, kako za žrtve, tako i za svjedoke zločina iz mržnje, koji smo prezentirali na našem portalu lgbt-prava.ba, prvom bh. web portalu za LGBT osobe. Podaci uneseni putem online prijave prikupljeni su u Google docs formularima urađenim prema upitnicima napravljenim posebno za ovaj projekat. Uz dodatak online formulara za prijavu, namjeravali smo dokumentovati slučajeve zločina iz mržnje putem našeg pravnog savjetovanja tj. putem e-mail adrese pravnosavjetovanje@soc.ba i telefonskog broja naše organizacije.

Međutim, tokom procesa dokumentovanja slučajeva primjetili smo da bi većina osoba koje prijavljuju željela stupiti direktno u kontakt s članovima SOCa, bilo telefonski, putem e-maila, Skype-a, pa čak i lično ukoliko je to moguće. Također smo prepoznali i potrebu da pravno savjetovanje SOC-a bude dostupno čak i nakon završetka radnog vremena, zbog čega smo otvorili posebnu mobilnu telefonsku liniju koja je dostupna 24 sata dnevno. Većina dokumentovanih slučajeva prijavljena nam je telefonski ili mailom, dok je online sistem za prijave bio vrlo rijetko korišten.

Online sistem prijavljivanja pokazao se kao veoma korisno sredstvo prikupljanja informacija naročito u slučajevima diskriminacije i prijetnji, i u slučajevima kada su žrtve živjele daleko od Sarajeva, te su nas kontaktirale direktno putem formulara postavljenog na portalu ili putem e-maila. Ali i pored toga, ovakvim načinom prikupljene

informacije bilo je mnogo teže provjeriti, s obzirom da niko od nas nije mogao biti prisutan na mjestu događaja, niti uživo intervjuisati žrtvu i potvrditi dobivene podatke, te smo morali prikupiti što je više informacija moguće, da bismo potvrdili da se neki incident odigrao, te da je motivisan predrasudom.

Veoma je pozitivno da se žrtve, u većini slučajeva koje smo dokumentovali, nisu ustručavale niti plašile da otkriju svoj identitet, te su uglavnom uvijek davale dovoljno informacija, pa čak i obezbjeđivale izjave svjedoka kojima se potvrđuju njihovi navodi o predrasudom motivisanim incidentima. I pored ovog pozitivnog pokazatelja, moramo uzeti u obzir da je ovo je tek prva godina monitoringa i dokumentacije homofobnog i transfobnog nasilja u BiH, i broj prikupljenih slučajeva je još uvijek premali da bi se iz njega mogli dobiti neki statistički podaci ili napravio okvirni pregled karakteristika zločina iz mržnje, njihovih počinitelja i žrtava u BiH.

Ipak, prikupljeni podaci pokazali su se kao vrijedan dodatak u našem budućem radu na osnaživanju LGBT osoba da prijavljuju slučajeve zločina iz mržnje i izgradnji odnosa povjerenja između LGBT osoba i policijskih službenika_ca.

Ovaj izvještaj proizvod je projekta ***Step up izvještavanja o homofobnom i transfobnom nasilju***, koji podržava ILGA-Europe, europska regija Međunarodnog lezbejskog, gej, biseksualnog, trans i interpolnog udruženja. Cilj ovog projekta bio je osnaživanje europskih LGBTI organizacija civilnog društva da konsistentno prate i prijavljuju homofobne i transfobne incidente i zločine iz mržnje.

Da bi pripremila ovaj rad, ILGA-Europe je u 2012. godini razvila harmoniziranu metodologiju prikupljanja podataka. Ova metodologija zasnovana je na međunarodnim standardima i iskustvu stečenom na raznim prošlim aktivnostima, kao što je izlaganje doprinosa raznih europskih država OSCE-ODIHR Godišnjem izvještaju o zločinima iz mržnje¹, ili učešće ILGA-Europe u projektu ***Suočavanje s činjenicama! Činjenje zločina iz mržnje vidljivima***.²

Projekat ***Step up izvještavanje o homofobnom i transfobnom nasilju*** pokrenut je u 2013. godini. Fond za dokumentovanje i zagovaranje ILGA-Europe, uz podršku Vlade Nizozemske, dodijelio je sredstva za dvanaest nacionalnih i lokalnih nevladinih organizacija iz Bosne i Hercegovine, Grčke, Irske, Italije, Latvije, Litvanije, Moldavije, Poljske, Portugala, Španije, Turske i Ukrajine. Ove nevladine organizacije obučene su za korištenje metodologije koju je prethodno razvila ILGA-Europe i njenu primjenu u cilju dobijanja komparativnih podataka.

Zahvaljujući aspektu izgradnje kapaciteta ovog projekta, u budućnosti se može očekivati izgradnja sistema prikupljanja i objavljivanja podataka na održiviji i profesionalniji način. Nakon ove pilot inicijative, metodologija ILGA-Europe bit će dostupna većem broju europskih LGBTI organizacija civilnog društva.

1 <http://www.osce.org/odhr/108395>

2 <http://www.ceji.org/facingfacts/>

2. KLJUČNA SAZNANJA

Broj predrasudom motivisanih incidenata, prikupljen tokom perioda naznačenog u ovom izvještaju, još uvijek nije dovoljan da bi se iz njega mogle sa sigurnošću grupisati informacije i dobiti neki generalni zaključci o tendenciji rasta, karakteristikama počinitelja, samih incidenata, žrtava ili bilo kojih drugih okolnosti ovih slučajeva.

Iz dokumentovanih slučajeva primijetili smo da se počinitelji preferiraju osjećati sigurno i nekažnjivo kada se upuštaju u činjenje krivičnih djela, te najčešće žrtvama prijete preko interneta ili ih napadaju u većim grupama. Izvršitelji ovakvih napada najčešće su mlađe osobe, čak i maloljetnici, između 15 do 30 godina starosti, iako to ne mora biti slučaj.

Žrtve su najčešće izabrane na osnovu njihove seksualne orijentacije, ili njihove veze s LGBT zajednicom. Nije neuobičajeno da počinitelji već poznaju žrtvu, da znaju za njen identitet, prepoznaju je ili čak imaju i bliži odnos sa žrtvom, što se desilo u jedanaest dokumentovanih slučajeva.

LGBT aktivisti_kinje također su meta većeg broja zločina iz mržnje, kao što su prijetnje i fizički napadi, što se može pripisati vidljivosti njihovog rada i činjenici da u BiH nema mnogo autovanih javnih LGBT osoba, zbog čega su aktivisti_kinje lako prepoznatljivi-ve. Ipak, ni jedan od dokumentovanih slučajeva napada na LGBT aktiviste_kinje nije rezultirao težim ozljedama.

Međutim, na osnovu prikupljenih podataka može se govoriti o jednom pozitivnom pomaku, a to je profesionalizacija policijskih službenika_ca i razvoj saradnje s policijom. Tokom svog rada na dokumentovanju homofobnog i transfobnog nasilja u BiH, članovi_ce SOC-a primijetili

su da su policijski službenici_ ce voljni_ e raditi na procesuiranju zločina iz mržnje prema LGBT osobama, i to prema najvišim standardima njihove profesije, zanemarujući čak i vlastite predrasude. Ovakav rad nije mogao proći nezapaženo od strane LGBT osoba, te je došlo i do nekoliko prijava zločina iz mržnje policiji, a tri slučaja zločina iz mržnje trenutno čekaju na daljnje procesuiranje u Tužilaštvu Kantona Sarajevo, te na svoj epilog na sudu.

3. PREDRASUDAMA MOTIVISANO NASILJE PREMA LGBT OSOBAMA

3.1. Pravna regulacija homofobnih i transfobnih zločina iz mržnje u BiH

Bosna i Hercegovina je federalno uređena država s dvjema administrativnim jedinicama tj. entitetima (Federacija BiH i Republika Srpska) i trećom neutralnom administrativnom jedinicom lokalne samouprave Brčko distriktom. Svaka od ovih administrativnih jedinica ima veoma visok stepen autonomije – imaju svoje vlastite državne organe, kao što su predsjednik, parlament, vlada i sudovi, te nadležnost u oblastima civilne uprave, zdravstva, obrazovanja, unutrašnjih poslova, itd. Što se tiče države BiH, ona ima nadležnost nad oblastima spoljne politike, odbrane, nadzorom granica, izborima, vanjskom trgovinom, fiskalnom i monetarnom politikom, itd.

Pravosudni sistem BiH slijedi kompleksnu podjelu političkog sistema, tako da postoje četiri krivična zakona, jedan na državnom nivou, dva na nivou entiteta (Federacije BiH i Republike srpske) i četvrti na nivou Brčko distrikta.

Zločini iz mržnje u BiH trebali bi biti regulisani krivičnim zakonima entiteta i Brčko distrikta. Regulacija zločina iz mržnje u Krivični zakon Republike Srpske i Krivični zakon Brčko distrikta uvedena je 2010.

godine, a slična inicijativa bila je pokrenuta istovremeno i u Federaciji BiH, međutim nije došlo do njene realizacije. Godina 2013. je bila veoma turbulentna kada je u pitanju krivična regulacija zločina iz mržnje u Republici Srpskoj i Federaciji BiH, jer su predloženi amandmani na krivične zakone ovih entiteta kojima bi se u Federaciji BiH uvela, a u Republici Srpskoj proširila, postojeća regulacija zločina iz mržnje.

Trenutno je zločin iz mržnje eksplicitno regulisan samo Krivičnim zakonom Republike Srpske, što znači da je zločin iz mržnje kao takav definisan Krivičnim zakonom, te da su određeni i kvalifikovani oblici pojedinih krivičnih djela u slučaju njihove motivisanosti predrasudom. Ovakva regulacija zločina iz mržnje uvedena je u Krivični zakon Republike Srpske u julu 2013. godine, i rezultat je, između ostalih, i zagovaračkih aktivnosti Koalicije za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje. Usvojena regulacija djelimično je zasnovana na amandmanima koje je Sarajevski otvoreni centar izradio u ime Koalicije.

Krivični zakon Brčko distrikta ne reguliše eksplicitno zločin iz mržnje, ali takva krivična djela sankcioniše definišući motivisanost predrasudom kao otežavajuću okolnost svih krivičnih djela i uvodeći kvalifikovane oblike pojedinih krivičnih djela ukoliko je motiv njihovog počinjenja predrasuda.

U Federaciji BiH, nažalost još uvijek ne postoji krivična regulacija zločina iz mržnje, međutim, u julu 2013. ponovo su pokrenute inicijative za uvođenje amandmana kojima bi se regulisala ovakva krivična djela; čak je i prijedlog Koalicije za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje u svom integralnom tekstu bio usvojen u Zakonu o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH u Predstavničkom domu Parlamenta FBiH, ali predloženi tekst zakona, nažalost, zbog političkih razloga, nije izglasan u Domu naroda Parlamenta Federacije BiH. Sarajevski otvoreni centar, unutar Koalicije za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje, također je aktivno učestvovao u izradi prijedloga amandmana Kluba Parlamentarki, te također lobira unutar Parlamenta Federacije BiH za uvođenje amandmana Koalicije za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje u nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona o kojem treba biti glasano na sljedećoj sjednici Predstavničkog doma Parlamenta FBiH.

3.2. Homofobni i transfobni incidenti i zločini iz mržnje

1. Ubistvo

Tokom dokumentovanja slučajeva zločina iz mržnje, u periodu naznačenom ovim izvještajem, Sarajevski otvoreni centar nije dokumentovao ni jedan slučaj ubistva motivisanog seksualnom orijentacijom ili rodnim identitetom.

2. Ekstremno fizičko nasilje

Sarajevski otvoreni centar dokumentovao je samo jedan slučaj ekstremnog fizičkog nasilja koji se desio u Sarajevu u septembru 2013, koji je možda i najbolji pokazatelj kako neprijavlivanje slučajeva zločina iz mržnje i pretpostavljena nekažnjivost počinitelja mogu dovesti do porasta i eskalacije nasilja nad LGBT osobama.

Osoba koja je bila žrtva ovog napada, obratila se SOC-u kako bi prijavila prijetnje nožem, koje je dobila od oko 5 napadača, od 18 do 25 godina, koji su je fizički napali i prijetili da će je ubiti zbog njene seksualne orijentacije. Naime, žrtva je bila gej muškarac. Prema njemu, ovaj napad bio je samo kulminacija trogodišnjeg verbalnog i psihičkog zlostavljanja koje je provodila ista grupa mladića, koji su ga zastrašivali i prijetili samo zbog njegove seksualne orijentacije. Počinitelji i žrtva bili su jedni drugima poznati jer su živjeli u istom naselju, a počinitelji su gotovo svaku večer gađali prozore žrtvinog stana kamenjem i drugim objektima, dovikujući pri tome uvrede i prijetnje. Ovi incidenti odmah su prijavljeni policiji, ali je žrtva zbog straha, i u stanju šoka, odbila identificirati počinitelje na policijskim slikama.

Nekoliko dana poslije, isti počinitelji opkolili su žrtvu na ulici, po danu, te ga uznemiravali i fizički ga napali i prouzrokovali mu ozbiljnu povredu kuka, zbog čega je odmah prevezen u bolnicu na hitnu operaciju. Policajci koji su radili na slučaju odmah su obaviješteni o novom napadu i nakon još jednog razgovora s žrtvom, otkrili su identitete počinitelja i priveli ih na ispitivanje.

Slučaj je trenutno upućen Tužilaštvu na daljnju istragu i procesuiranje. Nažalost, zbog nepostojanja adekvatne zakonske regulacije, ovaj slučaj neće biti procesuiran kao zločin iz mržnje.

3. Napadi

Kao i u slučaju ekstremnog fizičkog nasilja, i u tri slučaja nasilja, koliko je SOC dokumentovao u periodu određenom ovim izvještajem, počinitelji homofobnog i transfobnog nasilja bili su mladići od 18 do 25 godina, koji su napade izvršili u grupama. Iako su se i ovi slučajevi odigrali u Sarajevu, oni su se desili iza 22 sata

navečer, za razliku od prethodnog, na javnim mjestima. U martu 2013, nekoliko LGBT aktivista i aktivistkinja bili su napadnuti od strane grupe od 10 do 15 mladića, u blizini zgrade Predsjedništva BiH. Slučaj je odmah prijavljen policiji po dolasku policijskih službenika_ca, ali su žrtve, da bi zaštitile nekoliko neautiranih osoba koje su bile u njihovom društvu prilikom napada, odustale od daljnje prijave i istrage slučaja.

Nedugo nakon ovog napda, u julu 2013, još jedan napad se desio u blizini zgrade Predsjedništva BiH. Grupa mladića s navučenim kapuljačam, da ih se ne bi moglo prepoznati, napali su gej muškarca u kafiću u kojem je radio, a koji je poznat kao okupljalište LGBT osoba. Kafić su prvo posjetila dvojica napadača, koji su sjedili i dogovarali se da se nađu s nekim, da bi otišli i vratili se s više prijatelja, te napali žrtvu ispitujući je da li je gej. Iako napad nije bio težak, ipak je izazvao fizičke povrede žrtvi, koja je morala posjetiti doktora zbog konstantnog bola u predjelu ramena. Slučaj je prijavljen policiji koja je ispitala žrtvu i svjedoke, ali je zbog pretjeranog oduživanja istrage, gotovo tri mjeseca, trenutno postalo teže pronaći i identifikovati počinitelje. Ni ovaj slučaj se zbog neadekvatne krivično pravne regulacije neće klasifikovati kao slučaj zločina iz mržnje.

U avgustu 2013, SOC je dokumentovao slučaj napada koji je ukazao na još jedan, do tada neistražen problem, s kojim se LGBT osobe suočavaju, a to je nasilje u porodici. Naime, SOC-u se u potrazi za psihološkim savjetovanjem i podrškom javio mladić iz manjeg bh. grada koji je trpio nasilje u porodici otkad se autirao svojoj majci. Zbog neprestanog pritiska, žrtva je pokušala izvršiti samoubistvo i završila u bolnici, a odmah po otpuštanju pretučena je od strane svog rođaka i vršnjaka zbog svoje seksualne orijentacije. Slučaj je prijavljen policiji, ali je pod pritiskom porodice žrtva povukla prijavu. Porodica žrtve, a ponajviše roditelji počinitelja, žrtvu su prisiljavali na nekoliko tretmana *liječnja* u religijskim institucijama, da bi ga, kako oni kažu, „oslobodili njegovog grijeha“.

LGBT aktivisti i aktivistkinje koji su bili napadnuti u martu 2013, našli su se u sličnoj situaciji ponovo u oktobru, kada je grupa od 5 mladića, od kojih su neki bili maloljetni, upala u prostorije gdje je održavana promocija digitalnih priča LGBT osoba, i počela prijetiti nasiljem svima prisutnima. Počinitelji su pobjegli čim je pozvana policija, koja je je reagovala zaista brzo i adekvatno, ali su aktivisti i aktivistkinje ponovo odlučili da ne žele policijsku istragu.

4. Oštećenje imovine

Tokom ljeta 2013, u Sarajevu je opljačkano nekoliko gej muškaraca. Pljačke je izvršila grupa naoružanih počinitelja, od 20 do 30 godina, koji su putem gej stranice za upoznavanje, organizirali sastanke sa žrtvama, te bi jedan od njih žrtvu odveo u dio grada gdje su je njegovi saučesnici čekali da bi im oduzeli novac i ostalu vrijednu imovinu. Jedna od žrtava kontaktirala je SOC kako bi

se raspitala o sudskom postupku i svojim pravima u dljnem procesu istrage i podizanju optužnice, te da bi dobila podršku kroz te korake. Žrtva je slučaj prijavila policiji odmah nakon što se desio, čija je reakcija bila uglavnom profesionalna, što je omogućilo žrtvi, kao i još jednom oštećenom u ovom slučaju, da i pored prvobitnog šoka i nepovjerenja u držane institucije, iznesu sve detalje o počiniteljima. Žrtva koja je prijavila slučaj tvrdi da su nju opljačkala četiri počinitelja, te da su joj počinitelji rekli da još jedna osoba čeka dalje niz ulicu u slučaju da pokuša pobjeći. Međutim, policija je uhapsila samo dva počinitelja, koji tvrde da nisu imali više saučesnika.

Reakcija pravosudnih institucija u ovom slučaju bila je vrlo brza, Tužilaštvo se uključilo u istragu i podiglo optužnicu protiv počinitelja, međutim zbog neadekvatne regulacije, ni ovo krivično djelo neće moći biti procesuirano kao zločin iz mržnje.

Iako su oružane pljačke, očigledno vrlo isplanirano, za žrtve imale gej muškarce, jer je postojala veća šansa da oni neće prijaviti ove slučajeve, tijekom medijskog praćenja slučaja otkriveno je da je jedan od počinitelja, onaj koji je dogovarao sastanke s žrtvama, ustvari gej muškarac, koji se udružio sa svojim heteroseksualnim prijateljima da bi ostvario korist, što odbrana koristi kao argument da bi negirala motivisanost predrasudom u ovom slučaju.

5. Palež

Tokom perioda dokumentovanja zločina iz mržnje naznačenog ovim izvještajem, Sarajevski otvoreni centar nije zabilježio nijedan slučaj paleža motivisanog seksualnom orijentacijom ili rodnim identitetom žrtve.

6. Prijetnje i psihološko nasilje

Prijetnje i stvaranje psihološkog pritiska LGBT osobama čine najveći broj slučajeva zločina iz mržnje koje je Sarajevski otvoreni centar dokumentovao. Ove prijetnje variraju od anonimnih poruka mržnje na facebooku, prijetnji oduzimanjem života, do slučajeva kada se žrtvu lično vrijeđa, zastrašuje ili ih uznemirava na različite načine.

Ma koliko benigno izgledale prijetnje na facebooku i internetu, među svim govorom mržnje koji se dnevno izražava prema LGBT osobama na portalima i novinskim člancima, manjak regulacije, nadzora i nepostojanje adekvatnih sankcija za počinitelje ovih incidenata, omogućava laku i brzu eskalaciju govora mržnje u zločine iz mržnje. Samo u nekoliko komentara ili postova, pojedinci koji počnu iznositi uvredljive izjave da su *pederi bolesni* ili *LGBT osobe devijantne i prijetnja za djecu*, završe istinski pozivajući na nasilje i ugrožavajući živote određenih osoba iznoseći njihove lične podatke, autirajući ih svojim istomišljenicima i omogućavajući velikom broju ljudi koji dijele iste ideje da dođu do tih podataka,

što može, i jeste u slučajevima dokumentovanim od strane SOC-a, dovesti do kršenja ljudskih prava LGBT osoba.

SOC je dokumentovao tri slučaja zločina iz mržnje počinjenih na internetu. U svima njima, muški korisnici (anonimno ili putem svojih facebook profila) targetirali su LGBT aktiviste i aktivistkinje i prijetili im nasiljem, pa čak i ubistvom. U najtežem od ovih slučajeva, u aprilu 2013, LGBT aktivistima i aktivistkinjama prijećeno je na forumu pod temom *LGBT populacija traži svoja prava*. Počinitelji i kreatori teme na forumu, pod svojim anonimnim korisničkim imenima, otkrivali su lične podatke i facebook profile i portal LGBT organizacije (koji sadrži sve podatke svojih članova i članica), te su posebno targetirali jednog aktivistu i aktivistkinju, i čak preuzeli identitet tog LGBT aktiviste da bi postavljali informacije i uvredljive komentare u njegovo ime. Cilj te teme bio je *da se odluči da li će se reagovati na činjenicu da LGBT populacija traži svoja prava ili će se samo pustiti da to prođe*. Kasnije u toku godine, jednoj LGBT podržavateljici prijećeno je da napusti grad u kojem živi zato što su, prema počinitelju, „ona i njoj slični ljudi bolesni i šire svoju bolest“. Prijetnje su prestale nakon što je ona zaprijetila da će pozvati policiju.

Iako su ovi slučajevi prijavljivani policiji, njihov stav bio je da internet kriminal nije u njihovoj nadležnosti, te da takve prijetnje ne mogu procesuirati kao krivična djela.

Pored internet prijetnji, najčešće stvarno suočavanje, žrtve doživljavaju s osobama koje već poznaju, kao što su kolege_ ce s posla, šef_ ca, komšije_ ce ili poznanici i poznanice, kao što se desilo i u četiri slučaja dokumentovana od strane SOC-a. U ovakvim zločinima iz mržnje radnja samog krivičnog djela varira od ucjene i zastrašivanja, do stvarnog proganjanja i sistematskog uznemiravanja s ciljem da se žrtva osjeća uplašeno i zarobljeno. Samo jedan od ova četiri slučaja prijavljen je policiji, jer su se ostale žrtve previše plašile posljedica moguće prijave.

Grupa mladih neonacista u manjem gradu u BiH zastrašivala je i presretala gej aktiviste_ ce i njihove prijatelje i prijateljice koji su radili na ljudskim pravima etničkih manjina u tom gradu. Ovi neonacisti pisali su grafite koji otkrivaju seksualnu orijentaciju jednog od aktivista, te su prijetili da će se obračunati s njima.

Počinitelji su također počeli presretati prijatelje, prijateljice i porodicu ovih aktivista i aktivistkinja, te ih zastrašivati bez obzira što oni nemaju veze s radom primarnih žrtava. Počinitelji su žrtvama prijetili samo kada ih zateknu same ili u maloj grupi prijatelja_ ca i nikada direktno, nego *upozoravajući* ih da postoje vrlo opasni pojedinci i grupe koji bi ih mogli ozlijediti ukoliko nastave sa svojim radom. Slučaj je bio prijavljen policiji i koja je obavila razgovor s počiniteljima, nakon čega je zastrašivanje prestalo, a žrtve zbog manjka dokaza i prestanka uznemiravanja nisu željele ići dalje s postupkom. Ovi incidenti počinjeni su u

dijelu BiH gdje postoji regulacija zločina iz mržnje, te bi kao takvi mogli biti procesuirani kao zločini iz mržnje.

U oktobru 2013, u Sarajevu, jedna djevojka je napadnuta dok je čekala svoju prijateljicu ispred njene zgrade. Napadnuta je od strane vlasnika autopraonice, starijeg čovjeka poznatog po svom nasilnom ponašanju, ispred koje je parkirala automobil, nakon što je prethodno dobila dozvolu od radnika da tu nakratko parkira. Počinitelj je skočio na njen automobil, tvrdeći da ga je ona udarila i da će svi potvrditi da se to desilo, nakon čega je nastavio vrištati kako ona i njene prijateljice „ne smiju dolaziti u dio grada gdje je on rođen, i da sve lezbejke samo treba dobro pojebati“. Kada je policija stigla, svjedoci su potvrdili da djevojka nije udarila počinitelja automobilom, i da je on taj koji je nju napao i prijetio joj. Međutim, žrtva je u strahu da bi on mogao napasti njene prijateljice i nju jer žive u blizini, odbila prijaviti policiji slučaj i izjavila da ne želi daljnju istragu.

7. Ostali incidenti motivisani predrasudama

Sarajevski otvoreni centar zabilježio je dva slučaja javnog autiranja LGBT osoba. U prvom slučaju, u januaru 2013. godine, seksualna orijentacija gej mladića otkrivena je na facebooku velikom broju osoba koje ga poznaju. Autirao ga je njegov bivši prijatelj, koji je postavio na svoj profil sliku žrtve s uvredljivim komentarom kojim je iznio seksualnu orijentaciju žrtve, na što je počinitelj dalje komentarisao sa svojim prijateljima otkrivajući direktno seksualnu orijentaciju žrtve, te izrugujući mu se i dajući homofobne komentare. Podijeljena slika je bila očigledno privatna i nije moglo biti zabune oko identiteta osobe na njoj. Sarajevskom otvorenom centru ovaj slučaj prijavljen je od strane facebook prijatelja počinitelja i nemamo saznanja da li je žrtva upoznata s onim što se desilo, te da li su poduzete mjere u cilju sankcionisanja odgovornih. Drugi sličan slučaj desio se u junu 2013, kada je jedan portal objavio vijest o popularnom bh. TV voditelju za kojeg se tvrdilo da se autirao svojim kolegama_cama i odlučio da ne želi više sakrivati svoju seksualnu orijentaciju i partnera od njih. Tekst je vrlo brzo obrisano s portala, ali je bio na njemu dovoljno dugo da bi ga mogao vidjeti veliki broj posjetitelja_ica portala.

Dokumentovana su i tri predrasudom motivisana incidenta, koji se mogu predstaviti samo kao diskriminatorni incidenti, koji su se odigrali u manjim bh. gradovima. Jedan od njih ticao se prikazivanja filma koji za cilj ima otkrivanje homofobije u BiH, a desio se u aprilu 2013. godine. Naime, redakcija lokalnog portala, koji inače objavljuje lokalne događaje, odbila je objaviti vijest o prikazivanju ovog filma, te su mladiću koji je režirao film vrlo direktno rekli da ne žele prikazati vijest zbog tematike filma, ali da će svakako prikazati njegove radove koji se budu bavili drugim temama. U martu 2013. godine mladoj LGBT aktivistkinji iz Banja Luke zabranjeno je da se useli u stan koji je trebala iznajmiti, nakon što su njene buduće cimerice otkrile gazdi da je lezbejka. Ona je

slučaj prijavila SOC-u i namjeravala ići dalje s prijavama, ali se nije željela upuštati u sudski proces. Također je u julu 2013. SOC kontaktirao gej mladić iz malog bh. grada koji je tvrdio da mu je povrijeđeno pravo na zaposlenje zbog seksualne orijentacije. Naime, njegov potencijalni poslodavac znao je za njegovu seksualnu orijentaciju, te je odbio da ga zaposli zbog reputacije koju bi njegov posao mogao dobiti. Žrtva nije prijavila slučaj nikome osim nevladinim organizacijama, i nije postojao nijedan pouzdan način da se utvrdi da li je zaista došlo do diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

4. POLICIJA I DRUGI ORGANI ZA PROVEDBU ZAKONA

4.1. Administrativna struktura organa za provedbu zakona u BiH

Institucije nadležne za sprovođenje krivičnih zakona i istraživanje krivičnih djela u BiH na državnom nivou su Ministarstvo sigurnosti BiH, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova (za Federaciju BiH) i policija Brčko distrikta. Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova svoju nadležnost dijeli sa deset kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova.

Policijske službenike_ice koji_e rade direktno na slučajevima zločina iz mržnje koordinišu, zavisno od mjesta gdje se slučaj desio, jedno od kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske ili policija Brčko distrikta. Ove institucije dužne su osigurati najviši dostižni standard policijskog rada, zaštitu ljudi i imovine, poštovanje pravnih pravila, prevenciju i istrage krivičnih slučajeva i zaštitu javnog reda i mira.

4.2. Saradnja Sarajevskog otvorenog centra s policijom i borba protiv zločina iz mržnje

Sarajevski otvoreni centar inicirao je saradnju s policijom na jesen 2012. godine, kroz projekat postavljanja postera kojima se jasno daje do znanja da su LGBT osobe tu dobrodošle i da diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta u ovim institucijama neće biti dozvoljena. Posteru su postavljeni u policijskim stanicama širom BiH. SOC je kontaktirao svih 12 ministarstava unutrašnjih poslova (dva entitetska i deset kantonalnih) i Policiju Brčko distrikta, kako bi se pobrinuo da ovi posteru budu podijeljeni svim policijskim stanicama u BiH. Od trinaest kontaktiranih institucija, samo pet kantonalnih ministarstava su pristala da stave svoj logo na predložene posteru i da ih postavu u svojim policijskim postajama.

Jedno od ovih pet ministarstava bilo je i Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, koje je nakon ove akcije iniciralo sastanak sa Sarajevskim otvorenim centrom i predstavnicima i predstavnicama policije. Tim sastankom započela je kasnija zajednička saradnja na senzibilizaciji policijskih službenika i službenica za rad s LGBT osobama. Ova saradnja već je testirana u praksi kroz zajednički rad u slučaju ekstremnog fizičkog nasilja, koje je žrtva prvenstveno prijavila Sarajevskom otvorenom centru. Žrtva je došla u SOC da potraži podršku i pravni savjet prije nego što slučaj prijavi policiji, i tada je saznala da je SOC može povezati s policajcima kama senzibiliziranim za LGBT pitanja, koji je su uzeli e izjavu i započeli e istragu. Saradnja na slučajevima zločina iz mržnje bila je više nego obećavajuća, te su policajci i policajke bili e veoma profesionalni e i odnosili su se prema žrtvama s pažnjom i poštovanjem, dajući sve od sebe da podignu nivo povjerenja LGBT osoba u institucije za sprovođenje zakona.

Kao kulminaciju ove saradnje, Sarajevski otvoreni centar je organizovao trening za policijske službenike ce u zajednici Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo. Ovaj trening uključivao je 20 policajaca ki u zajednici koji obično prvi primaju prijave slučajeva i pristupaju žrtvi.

Trening je trajao dva dana i bio podijeljen u dva dijela. Prvi, opšti dio, imao je za cilj suzbijanje predrasuda i uvođenje ispravne i korektno terminologije, identiteta i historije LGBT osoba, te žive biblioteke koju su činile LGBT osobe iz BiH. Drugi dio treninga sastojao se od predstavljanja pojma zločina iz mržnje i pojedinačnih lokalnih i regionalnih slučajeva ovih zločina, da bi se podigla svijest policijskih službenika ca o nepodnosti uspostavljanja odnosa povjerenja između LGBT osoba kako bi ih se ohrabrilo da prijavljuju ovakve slučajeve, te radilo na pravilnom procesuiranju i suzbijanju zločina iz mržnje.

Trening je rezultirao određenom mrežom policijskih službenika ca koji e su u kontaktu sa Sarajevskim otvorenim centrom, i s kojima je moguće saradivati na slučajevima zločina iz mržnje koji su prijavljeni Sarajevskom otvorenom centru. Bitno je naglasiti da je SOC do sada

radio i saradivao samo s policajcima_kama iz Kantona Sarajevo, tj. samo jednog kantona u Federaciji BiH, i još uvijek nije započeo saradnju s policijskim akademijama na edukaciji policijskog osoblja.

Ipak, napravljeni su početni koraci i ostvarena inicijalna saradnja između Sarajevskog otvorenog centra i policije, te će SOC svakako, nakon ovo prvog treninga, nastaviti raditi na jačanju ove saradnje, senzibilizaciji policijskih službenika_ca i podizanju nivoa povjerenja LGBT osoba u institucije za provedbu zakona.

5. DODATAK: RJEČNIK POJMOVA KORIŠTENIH U OVOM IZVJEŠTAJU

1. Vrste incidenata motivisanih predrasudom

Svjesni smo da se krivični zakoni europskih zemalja razlikuju. Definicija zločina iz mržnje koja se koristi u ovom projektu, sadrži dva posebna elementa:

- zločin iz mržnje je djelo koje se smatra krivičnim djelom po krivičnom zakonu, bez obzira na motiv počinitelja; i
- prilikom počinjenja krivičnog djela, počinitelj postupa na temelju predrasuda ili pristrasnosti.

Ova definicija zasnovana je na definiciji zločina iz mržnje koju je izdao OSCE³.

Kao rezultat, incidenti motivisani predrasudama, koji se ne smatraju krivičnim djelima bez obzira na motiv počinitelja, neće biti smatrani zločinom iz mržnje za potrebe ovog projekta.

U cilju klasificiranja prikupljenih podataka predlažemo dvije šire grupe predrasudom motivisanih incidenata:

- Grupa I: djela koja jesu “krivična djela” prema krivičnim zakonima većine europskih zemalja (kategorije 1-6);

3 <http://www.osce.org/odihr/66388>

- Grupa II: incidenti koji se ne smatraju krivičnim djelima nezavisno od motivacije počinitelja, ali sadrže LGBTI-fobne elemente, te ih je bitno nadzirati (kategorija 8).

Različiti incidenti ('ubistvo', 'ekstremno fizičko nasilje', 'napadi', itd.) mogu biti izvršeni na velikom broju mjesta, kao na javnim, tako i u privatnim (nasilje u porodici), te i u pojedinim institucijama (npr. bolnice).

Grupa I: Djela koja jesu krivična djela prema krivičnim zakonima većine europskih zemalja

1. Ubistvo

- Bilo kakav napad koji rezultira gubitkom života napadnute osobe.

2. Ekstremno fizičko nasilje

- Bilo koji napad koji napadnutoj osobi potencijalno može nanijeti ozbiljne fizičke povrede.
- Bilo koji napad na vlasništvo, npr. podmetanjem požara ili eksplozivnim sredstvom, prilikom kojeg postoji opasnost da će neka osoba biti ozlijeđena ili ubijena, ako je zgrada naseljena.
- Bombe, uključujući i pismo bombe. Što podrazumijeva svaki održivi uređaj, koji se može detonirati i prema tome je opasan po život. Kao i svaki uređaj za koji je njegov pošiljalac vjerovao da funkcionira, iako se kasnijom analizom utvrdilo da je neadekvatno konstruisan, te ne bi mogao izvršiti očekivanu radnju.
- Otmice.
- Pucnjava.
- Napad oružjem ili bilo kojim drugim oruđem koje može nanijeti povrede.

2.1. Seksualno nasilje

- Seksualno nasilje može počiniti partner žrtve (bez obzira da li se radi ili ne o bračnom partneru), bivši partner, član porodice ili sustanar.
- Silovanje.
- Seksualno zlostavljanje.
- Seksualno izrabljivanje i iskorištavanje od strane stručne osobe, npr. seksualni kontakt bilo kakve vrste između npr. liječnika,

terapeuta, učitelja, profesora, policajaca, advokata, itd. i klijenta/pacijenta.

- Seksualno uznemiravanje, uključujući neželjeno seksualno napastovanje, zahtjeve za seksualne usluge, i drugo verbalno ili fizičko ponašanje seksualne prirode.

3. Napad

- Bilo kakav fizički napad na osobu ili više osoba, koji ne predstavlja prijetnju njihovom životu i nije ozbiljan. Što implicira napade manjeg intenziteta.
- Pokušaj napada koji ne uspije, zbog samoodbrane ili bijega žrtve.
- Bacanje predmeta na osobu ili više osoba, uključujući i slučajeve kada ti predmeti promaše metu.

4. Oštećenje imovine

- Bilo kakav fizički napad na imovinu, koji ne predstavlja prijetnju životu nijedne osobe. Što uključuje ispisivanje uvredljivih slogana ili simbola, postavljanje naljepnica ili postera na tuđu imovinu, uključujući grafito ili prouzrokovana oštećenja, a za koji se ispostavi da je motivisan činjenicom da je do njega došlo zato što se smatra da je imovina ili vlasnik imovine povezan s LGBTI zajednicama.
- Oštećenje auta ili druge private imovine koja pripada članovima LGBT zajednica, ako je očigledno da je imovina napadnuta iz tog razloga.

5. Palež

- Podmetanje požara na imovini koje ne predstavlja prijetnju životu nijedne osobe, npr. ako je zgrada prazna u vrijeme napada.
- Propali pokušaj, npr. pokušaj podmetanja požara kada se vatra ne zapali ili je počinitelj ometen u izvršenju djela.

6. Prijetnje i psihološko nasilje

- Bilo kakva i jasna i izravna usmena ili pismena prijetnja. Ako prijetnja nije jasna i izravna, onda se incident dokumentuje kao nasilničko ponašanje.
- Bilo kakva "prijetnja bombom" za koju se procijeni da je lažna. Što uključuje sve što je dizajnirano da izgleda kao stvarni uređaj, ali nije održivo i ne funkcioniše, npr. ne sadrži eksplozivni materijal.
- Vrebanje, praćenje, uključujući i svaki neželjeni kontakt koji se ponavlja (telefonski pozivi, mailovi, pisma, neočekivano pojavljivanje, itd.) ili sačekivanje pojedinaca, upućivanje prijetnji

njima ili njihovim porodicama.

- Ucjenjivanje da će se objelodaniti javno ili porodici, prijateljima, kolegama s posla da osoba pripada LGBTI zajednici.
- Ograničavanje slobode (npr, zaključavanje osobe).
- Kleveta, autiranje LGBTI osoba.
- Zlostavljanje (npr. u školi, na radnom mjestu).

Grupa II: Drugi incidenti motivisani predrasudama

Ovi incidenti ne smatraju se krivičnim djelima prema krivičnim zakonima država. Ali sadrže LGBT-fobne elementa zbog čega ih je bitno dokumentovati. Iako oni daju ilustraciju KONTEKSTA, oni nisu GLAVNI fokus OVOG PROJEKTA.

1. Nasilničko ponašanje

1.1. Govor mržnje

- Verbalno zlostavljanje pojedinaca, bilo da je u lice ili putem telefona i telefonskih poruka. Što uključuje i zlostavljanje koje je slučajno usmjereno prema ili koje su čule i osobe koje nisu članovi LGBTI zajednice.
- Zlostavljanje pojedinca putem poruka (mailova, poruka na mobitelima ili preko socijalnih medija kao što su facebook, twitter, itd.) kao i kroz pisma (koja su poslana ili direktno zlostavljanom pojedincu ili drugim osobama o njemu). Što uključuje napisane uvredljive komentare o LGBTI zajednicama ili osobama koje su poslana raznim osobama, bez obzira da li su primatelji pripadnici LGBTI zajednica. Ovakav vid zlostavljanja razlikuje se od slanja uvredljivih masovnih mailova, letaka i drugih publikacija, što spada u posebnu kategoriju *literatura*.
- Verbalno ili pisano nasilje koje nije usmjereno prema pojedincu (npr. opšti homofobni i transfobni komentari koji nisu usmjereni ni prema kome pojedinačno), uključujući i ono preko interneta i socijalnih medija.
- Javni govor mržnje npr. od strane političara.

1.2. Literatura i muzika

- Masovno dijeljenje i proizvodnja uvredljive literature ili muzike koja se dostavlja većem broju osoba. Što uključuje masovne, a ne pojedinačne mailove mržnje koji bi spadali pod kategoriju nasilničko ponašanje ili prijetnje (zavisno od konteksta).
- Literatura koja je uvredljiva samo po sebi, bez obzira da li je primatelj ili ne pripadnik LGBTI zajednice.

2. Diskriminatorni incidenti

- Bilo koji oblik diskriminacije koji se ne smatra krivičnim djelom.

2. Indikatori motivisanosti predrasudama

Indikatori motivisanosti predrasudama su objektivne činjenice koje bi se trebale uzeti u obzir kada se utvrđuje da li je krivično djelo homofobno ili transfobno. Oni, sami po sebi ne potvrđuju da je neki incident zaista počinjen iz mržnje, ali pružaju istraži neophodan uvid u postojanje potrebe utvrđivanja motiva. Od velike je važnosti bilježenje ovakvih informacija da bi se utvrdila mogućnost da je određeni incident motivisan predrasudom. Bez ovakvih informacija, istražitelji imaju manje šansi da navode shvate ozbiljno, te ni međunarodne organizacije neće prijaviti slučaj. Indikatori su također vrlo bitni u cilju prikupljanja podataka.

Sljedeće uvodne napomene neophodno je razumjeti da bi se shvatila i pravilno koristila lista indikatora motivisanosti predrasudama:

- Iako je veoma važno uzeti u obzir žrtvino viđenje incidenta, nevladine organizacije moraju biti svjesne da žrtve ponekad ne mogu prepoznati da je incident motivisan mržnjom. Žrtve ponekad ne mogu sagledati čitav kontekst koji je doveo do incidenta. Npr. LGBTI osoba koja možda neće dobiti posao zbog toga što neko drugi ima više kvalifikacije, a ne zbog toga što je LGBTI osoba.
- Nije neophodno utvrditi dali je žrtva stvarno član LGBTI zajednice kada se utvrđuju indikatori motivisanosti predrasudom. Ono što je bitno utvrditi jeste da je motiv počinitelja bio zasnovan na onome što je mislio da žrtva predstavlja tj. na počiniteljevoj percepciji žrtve. Tako da je dokaze motivisanosti predrasudom potrebno tražiti bez obzira da li žrtva spada u LGBTI zajednice, jer samo tvrditi da je žrtva član LGBTI osoba nije dovoljno da bi krivično djelo bilo klasificirano kao zločin iz mržnje.
- Neprijateljsko izražavanje prema LGBTI osobama može se promijeniti s vremenom. A ni priroda zločina iz mržnje ne mora biti očigledna kada se radi o određenim krivičnim djelima (kao što su provale i krađe), i postoji opasnost da će indikatori u takvim slučajevima biti previđeni ili pogrešno protumačeni. Neophodno je da nevladine organizaciju budu uvijek u komunikaciji s LGBTI zajednicama da bi NVO mogle razumjeti na koje sve načine su te zajednice izložene i napadane.

Što znači da moraju biti upoznate s jezikom koji se koristi da bi se izrazilo neprijateljstvo i predrasude prema LGBTI osobama. Slušati i reagovati na sve izvore informacija je neophodno da bi se odiguralo adekvatno tumačenje indikatora motivisanosti predrasudama.

- Važno je naglasiti da počinitelji ponekad mogu biti predstavnici javnih vlasti, npr. policijski službenici. itd.

Zbog svega navedenog predložena lista indikatora motivisanosti predrasudom mora se shvatiti kao otvorena/upućujuća lista:

Indikatori motivisanosti predrasudama i pitanja koja mogu pomoći prilikom utvrđivanja da li postoji motivisanost predrasudama

Percepcija žrtve – Da li žrtva smatra da je incident bio motivisan predrasudom? Treba uzeti u obzir da žrtve ne shvataju uvijek da su napadnute zbog predrasuda. Žrtve često traže druge razloge da objasne napad jer je njihova seksualna orijentacija, rodni identitet ili rodno izražavanje predstavlja dio njih koji je nemoguće promijeniti.

Percepcija svjedoka – Da li svjedoci smatraju da je incident motivisan predrasudom? Percepcija žrtve i percepcija svjedoka se mogu razlikovati i neophodno je uzeti obje u obzir.

Percepcija počinitelja – Da li je počinitelj spomenu nešto što može ukazati na njegovu motivaciju tokom počinjenja incidenta ili kasnije? Šta je rekao?

Izveštaji medija – Kako su mediji izvještavali o incidentu?

Različitost percepcija svih učesnika u pogledu rasnog, religijskog, etničkog/nacionalnog porijekla, roda, seksualne orijentacije, itd.. - Da li se osumnjičeni i žrtva razlikuju u pogledu seksualne orijentacije, rodnog identiteta ili rodnog izražavanja? Da li se žrtva nedavno preselila u područje gdje se incident dogodio? Da li je žrtva uključena u aktivnosti LGBTI zajednica u vrijeme incidenta? Da li je žrtva, iako nije član LGBTI zajednica, član zagovaračke grupe koje podržava LGBTI osobe, ili je bila u društvu LGBTI osoba? Da li je osoba povezana s članovima LGBTI zajednica (npr. u braku, član porodice, itd.)? Da li je žrtvina seksualna orijentacija ili rodni identitet javno poznat?

Vrijeme i mjesto – Da li je žrtva bila na ili blizu mjesta gdje se obično ili često okupljaju LGBT osobe (npr. LGBT bar)? Da li se incident desio blizu mjesta povezanog s grupom počinitelja (npr. sjedište ekstremističke grupe) ili mjesta gdje se često dešavaju zločini iz mržnje? Da li se incident desio na neki poseban datum za LGBT zajednice (npr. dan održavanja LGBT prajda)?

Korišteni jezik i riječi, uključujući pisane izjave, geste, grafite, vidljive znakove počinitelja – Da li je počinitelj davao komentare, pisane izjave ili činio geste o žrtvinom porijeklu? Da li su crteži, oznake, simboli ili grafiti napravljeni na mjestu gdje se incident desio? Da li je počinitelj

imao neki vidljiv znak (tetovaža, odjeća, frizura) koji bi ga mogli povezati s određenom grupom koja je protiv LGBTI osoba?

Organizirane ekstremističke grupe – Da li predmeti nađeni na mjestu gdje se incident desio ukazuju na to da su počinitelji pripadali nekoj paravojnoj ili ekstremističkoj nacionalističkoj grupi? Da li postoje dokazi da je takva grupa aktivna na tom području? Da li je neka ekstremistička grupa preuzela odgovornost za incident?

Historija prethodnih predrasudom motivisanih incidenata – Da li su se u istom području već dešavali slični incidenti? Da li je žrtva već primala uznemiravajuće mailove, telefonske pozive ili bila verbalno zlostavljana zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta? Da li je žrtva bila ucjenjivana da će njena seksualna orijentacija ili rodni identitet biti javno obznanjeni?

U slučaju oštećenja imovine – Da li je oštećena imovina u zgradi ili na mjestu koje se povezuje s LGBTI zajednicama ili osobama?

Karakteristike počinitelja – Da li je počinitelj već poznat po činjenju sličnih incidenata sa sličnim karakteristikama koji su uključivali druge žrtve iste rase, religije, etničkog/nacionalnog porijekla ili seksualne orijentacije kao sadašnja žrtva? Da li je počinitelj već ispoljavao predrasudom motivisano ponašanje? Da li je počinitelj član ili povezan s ekstremističkom grupom? Da li je počinitelj nakon uhićenja ili prilikom izvršenja incidenta pokazao da smatra da je žrtva LGBTI osoba?

Nivo nasilja – Da li je nivo nasilja ispoljenog nad žrtvom naročito visok i intezivan?

O AUTORICI

Vladana Vasić (1990, Sarajevo) završila je studij prava na Univerzitetu u Sarajevu. Radi u Sarajevskom otvorenom centru na pitanjima zagovaranja, pravnog savjetovanja i monitoringa rada javnih institucija od aprila 2013. godine. Objavila je rad Medijsko pravo (2012) u Huremović Lejla (ur.): Izvan četiri zida: Priručnik za novinarke i novinare o profesionalnom i etičkom izvještavanju o LGBT temama, autorica je pravnog vodiča za LGBT osobe, Izvještaja o pravnom položaju transrodnih osoba u BiH (2013) i publikacije Seksualna orijentacija i rodni identitet: pravo i praksa u BiH (2013). Vladana je autorica prijedloga amandmana za uvođenje zločina iz mržnje u Krivični zakon Federacije BiH.

O SARAJEVSKOM OTVORENOM CENTRU

Sarajevski otvoreni centar je nezavisna, nestranačka i neprofitna organizacija koja zagovara puno poštivanje ljudskih prava i smanjenje nivoa diskriminacije na osnovu spola, seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Mi smo organizacija koja osnažuje žene i LGBT (lezbejke, gejeve, biseksualne i transrodne) osobe kroz aktivnosti u zajednici, promovise ljudska prava žena i LGBT osoba u društvu, te zagovara za promjene legislative i politika vlasti u Bosni i Hercegovini, te primjenu postojećih politika kod bh. vlasti i međunarodnih tijela.

Sarajevski otvoreni centar je osnovan 2007. godine i intenzivno radimo od 2011. godine, kada smo otvorili naš prvi ured, te okupili_e tim ljudi koji stalno rade u Sarajevskom otvorenom centru. Danas, naš tim čini devet zaposlenih i tri volonterke, a članovi smo sljedećih mreža:

- Koalicija protiv govora i zločina iz mržnje
- Ženska mreža u BiH
- Regionalna mreža protiv homofobije
- Babelnor mreža
- Mreža izgradnje mira u BiH
- Mreža pravde u BiH
- Koalicija *Jednakost* protiv etničke diskriminacije
- Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH

Fokusirani_e smo na podizanje svijesti unutar državnih institucija/ zvaničnika_ca o potrebi da se u potpunosti implementiraju međunarodni, evropski i državni standardi iz oblasti ljudskih prava žena i LGBT osoba, te na podizanje svijesti građana_ki o pravima LGBT osoba i političkim, društvenim i ekonomskim pravima žena. Jedan od naših bitnih ciljeva jeste i osnaživanje i jačanje LGBT zajednice kroz implementaciju aktivnosti koje joj pružaju podršku vezanu za njena prava i potrebe.

www.soc.ba
www.lgbt-prava.ba
office@soc.ba

Edicija *Ljudska prava* Sarajevskog otvorenog centra

Ediciju uređuje Emina Bošnjak

Do sada smo u ovoj ediciji objavili:

Lejla Huremović, Kristina Ljevak, Jasmina Čaušević (2014)

Ka pozitivnim promjenama: Izvještavanje medija u 2013. godini o LGBT temama u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Boell - Ured u BiH, Fondacija CURE.

Vladana Vasić, Edina Sprečaković (2013)

Jednaka zaštita za različitost. Priručnik o postupanju u slučaju kršenja ljudskih prava LGBT osoba za policijske djelatnike_ice.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija CURE, Fondacija Heinrich Böll - Ured u BiH,.

Jasmina Čaušević, Lejla Somun-Krupalija, Zlatiborka Popov-Momčinović (2013)

Prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini: Zdravstvo.

Sarajevo: Fondacija CURE, Fondacija Heinrich Böll - Ured u BiH, Sarajevski otvoreni centar.

Zlatiborka Popov-Momčinović (2013)

“Ko smo mi da sudimo drugima“. Ispitivanje javnog mnijenja o stavovima prema homoseksualnosti i transrodnosti u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll, Fondacija CURE.

Mia Čustović, Zlatiborka Popov-Momčinović (2013)

Prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini: Unutrašnji poslovi.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll, Fondacija CURE.

Jasmina Čaušević (2013)

Brojevi koji ravnopravnost znače. Analiza rezultata istraživanja potreba LGBT osoba u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Ivana Dračo, Mladen Lakić, Zlatiborka Popov-Momčinović (2013)

Prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini: Obrazovanje.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll, Fondacija CURE.

Damir Banović, Edina Sprečaković (2013)

Izvještaj o položaju LGBT osoba na radnom mjestu u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Amar Numanović, Sanela Muharemović, Zlatiborka Popov-Momčinović (2013)

Prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini: Pravosuđe.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll, Fondacija CURE.

Jasmina Čaušević, Lejla Huremović (priredile, 2013)

Kratki vodič kroz profesionalno izvještavanje o LGBT temama.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Vladana Vasić (2013)

Izvještaj o govoru mržnje zasnovanom na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu u BiH. Slučajevi iz 2012. i 2013. godine.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Marinha Barreiro, Vladana Vasić, Saša Gavrić (2013)

Pink Report. Annual Report on the Human Rights Situation of LGBT

Persons in BiH in 2012.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Marinha Barreiro, Vladana Vasić, Saša Gavrić (2013)

Rozi izvještaj. Godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava LGBT osoba u BiH u 2012. godini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Damir Banović, Vladana Vasić (2013)

Seksualna orijentacija i rodni identitet: pravo i praksa u BiH.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Damir Banović (2013)

Izvještaj o homofobiji, bifobiji i transfobiji u školama u BiH.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Vladana Vasić (2013)

Izvještaj o pravnom položaju transrodnih osoba u BiH.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Marinha Barreiro, Vladana Vasić (2013)

Monitoring of the implementation of the Council of Europe Committee of Minister's Recommendation on combating sexual orientation or gender identity discrimination.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Marinha Barreiro, Vladana Vasić (2013)

Provedba Preporuka Vijeća Evrope o mjerama borbe protiv diskriminacije zasnovane na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Vladana Vasić, Sadžida Tulić (2012)

Ne toleriši netoleranciju. Upoznaj svoja prava i koristi ih. Vodič za LGBT osobe.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Zlatiborka Popov-Momčinović, Saša Gavrić, Predrag Govedarica (priredili_e, 2012)

Diskriminacija – Jedan pojam, mnogo lica.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Jasmina Čaušević i Kristina Ljevak (2012)
Čekajući ravnopravnost.

Analiza sadržaja izvještavanja pisanih medija o LGBT temama.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar

Lejla Huremović (priredila, 2012)

Izvan četiri zida. Priručnik za novinarke i novinare o profesionalnom i etičkom izvještavanju o LGBT temama.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Lejla Huremović, Masha Durkalić, Damir Banović, Emina Bošnjak (priredili_e, 2012)

Stanje LGBT ljudskih prava u BiH u 2011. godini – Rozi izvještaj.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Odabrani naslovi:

Zlatiborka Momčinović-Popov (2013)

Ženski pokret u Bosni i Hercegovini: Artikulacija jedne kontrakulture.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Centar za empirijska istraživanja religije u Bosni i Hercegovini, Fondacija CURE.

Damir Arsenijević, Tobias Flessenkemper (priređili, 2013)

Kojeg je roda sigurnost?

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Adriana Zaharijević (priređila, 2012)

Neko je rekao feminizam? Kako je feminizam uticao na žene XXI veka.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar / Fondacija Heinrich Böll /
Fondacija Cure

Jasmina Čaušević, Saša Gavrić (priređili, 2012)

Pojmovnik LGBT kulture.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar / Fondacija Heinrich Böll

Aida Spahić, Saša Gavrić (priređili, 2012)

Čitanka LGBT ljudskih prava. 2. dopunjeno izdanje.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar / Fondacija Heinrich Böll

Damir Banović (2012)

Prava i slobode LGBT osoba. Seksualna orijentacija i rodni identitet u pozitivnom pravu u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

William G. Naphy (2012)

Born to be gay. Historija homoseksualnosti.

Sarajevo / Zagreb / Beograd: Sarajevski otvoreni centar / Domino /
Queeria.

Prevod na BHS: Arijana Aganović